

GENSVAR TIL CAND. POLIT. HANS GLÜCKSTADT¹⁾

AF H. WINDING PEDERSEN

NAAR jeg under Kritikken af, at Hr. Glückstadt bestemmer Pengeværdien som Forholdet mellem Efterspørgsel og Udbud, har henvist til *Stuart Mill*, har jeg ikke tænkt paa Mill's Pengeteori, men paa det Sted i »Principles« (Book III, Ch. II, §§ 3 og 4), hvor han viser Urigtigheden af den Teori, der sagde, at de enkelte Vareprisers Højde er bestemt af *Forholdet mellem Efterspørgsel og Udbud*. Hr. Glückstadt har ikke paa nogen Maade paa vist, at denne Teori, der, anvendt som Forklaring af de enkelte Vareprisers Højde, er en kapital Misforstaaelse, skulde være mere anvendelig, naar det gælder at forklare Pengeværdien. Tværtimod. Naar Hr. Glückstadt lader Pengeværdien fremgaa af Forholdet mellem Pengebehov og Pengemængde, synes det at være fordi, han mener, at der derved drages en Analogi med den almindelige Værdilov, at Bestemmelsen af Pengeværdien herved kommer til at staa som et specielt Tilfælde af den almindelige Værdilov. Der tales saaledes i »Kreditfodens Teori«, S. 215, om, at der foretages et »Udsnit... af den for alle Varemarkeder gyldige Grundlov, om Prisen, som bestemt af Forholdet mellem Udbud og Efterspørgsel«. —

Jeg har selvfølgelig læst Siderne 220 og 221 og set, at det objektive Vareværdiniveau bestemmes som Forholdet mellem Realkøbekraften og Varemængden. Da Hr. Glückstadt imidlertid i Bogen har undladt at definere Begrebet »Realkøbekraft«, har jeg for at faa Klarhed paa dette Punkt slaaet tilbage i Bogen til Kap. II, § 1, og det er jo ogsaa der, Forklaringen efter Hr. Glückstadts Indlæg skal være at finde. I Kapitel II, § 1, læste jeg (Udhævelserne er mine):

S. 75: »Denne objektive Værdsættelse maa bero paa det i Varemængderne nedlagte Arbejdsoffer, og Forskydningerne i denne objektive Værdsættelse paa Forskydninger i det pr. Varenhed nedlagte Arbejdsoffer. Afgørende for Værdien bliver saaledes det med den samlede Arbejdsindsats forbundne Arbejdsoffer paa den ene Side og Varemængderne paa den anden Side, i Praxis effektueret ved Forholdet og Forskydningerne mellem Realkøbekraften og Varemængderne«.

S. 77: »... det objektive Vareværdiniveau fremgaa af Forholdet

¹⁾ Paa en fra cand. polit. H. Glückstadt modtagen Imødegaaelse af Anmeldelsen af hans Bøger »Kreditfodens Teori« og »Kreditfodens Mekanisme« i nærværende Tidsskrift (71. Aargang, S. 282—285), har Anmelderen afgivet hosstaaende Gensvar. Hr. Glückstadt har senere ønsket at optage sit Indlæg i Forordet til 2. Oplag af »Kreditfodens Mekanisme«.

GENSVAR TIL CAND. POLIT. HANS GLÜCKSTADT¹⁾

AF H. WINDING PEDERSEN

NAAR jeg under Kritikken af, at Hr. Glückstadt bestemmer Pengeværdien som Forholdet mellem Efterspørgsel og Udbud, har henvist til *Stuart Mill*, har jeg ikke tænkt paa Mill's Pengeteori, men paa det Sted i »Principles« (Book III, Ch. II, §§ 3 og 4), hvor han viser Urigtigheden af den Teori, der sagde, at de enkelte Vareprisers Højde er bestemt af *Forholdet mellem Efterspørgsel og Udbud*. Hr. Glückstadt har ikke paa nogen Maade paa vist, at denne Teori, der, anvendt som Forklaring af de enkelte Vareprisers Højde, er en kapital Misforstaaelse, skulde være mere anvendelig, naar det gælder at forklare Pengeværdien. Tværtimod. Naar Hr. Glückstadt lader Pengeværdien fremgaa af Forholdet mellem Pengebehov og Pengemængde, synes det at være fordi, han mener, at der derved drages en Analogi med den almindelige Værdilov, at Bestemmelsen af Pengeværdien herved kommer til at staa som et specielt Tilfælde af den almindelige Værdilov. Der tales saaledes i »Kreditfodens Teori«, S. 215, om, at der foretages et »Udsnit... af den for alle Varemarkeder gyldige Grundlov, om Prisen, som bestemt af Forholdet mellem Udbud og Efterspørgsel«. —

Jeg har selvfølgelig læst Siderne 220 og 221 og set, at det objektive Vareværdiniveau bestemmes som Forholdet mellem Realkøbekraften og Varemængden. Da Hr. Glückstadt imidlertid i Bogen har undladt at definere Begrebet »Realkøbekraft«, har jeg for at faa Klarhed paa dette Punkt slaaet tilbage i Bogen til Kap. II, § 1, og det er jo ogsaa der, Forklaringen efter Hr. Glückstadts Indlæg skal være at finde. I Kapitel II, § 1, læste jeg (Udhævelserne er mine):

S. 75: »Denne objektive Værdsættelse maa bero paa det i Varemængderne nedlagte Arbejdsoffer, og Forskydningerne i denne objektive Værdsættelse paa Forskydninger i det pr. Varenhed nedlagte Arbejdsoffer. Afgørende for Værdien bliver saaledes det med den samlede Arbejdsindsats forbundne Arbejdsoffer paa den ene Side og Varemængderne paa den anden Side, i Praxis effektueret ved Forholdet og Forskydningerne mellem Realkøbekraften og Varemængderne«.

S. 77: »... det objektive Vareværdiniveau fremgaa af Forholdet

¹⁾ Paa en fra cand. polit. H. Glückstadt modtagen Imødegaaelse af Anmeldelsen af hans Bøger »Kreditfodens Teori« og »Kreditfodens Mekanisme« i nærværende Tidsskrift (71. Aargang, S. 282—285), har Anmelderen afgivet hosstaaende Gensvar. Hr. Glückstadt har senere ønsket at optage sit Indlæg i Forordet til 2. Oplag af »Kreditfodens Mekanisme«.

mellem det med Arbejdsindsatsen forbundne samlede Arbejdsoffer og den af Arbejdsindsatsen fremgaaede samlede Varemængde.

S. 77: »... Købekraften, der som omtalt ikke foreligger i bogstavelig Forstand, er i nøjagtig Overensstemmelse, ja, er det med Arbejdsindsatsen forbundne Offer, eller som man ogsaa kunde sige, er bestemt ved den af det givne Arbejdsoffer fremgaaede Produktivkraft«.

Dette gjaldt det primitive Samfund; men det hedder videre S. 79: »Ud fra den primitive Iagttagelse maa den objektive Vareværdi i det moderne Samfund være bestemt af det i de markedsudbudte Varer nedlagte Arbejdsoffer, og vi maa derfor komme til, at den aktive, funktionelt rigtigt indstillede og ud fra et Produktivitetssynspunkt normale Produktivkraft maa blive Normen for Købekraften i Samfundet«, — og S. 93: »... det af os anlagte Grundsynspunkt for den objektive Vareværdi, det med Arbejdsindsatsen forbundne Arbejdsoffer i Forhold til Varemængderne ...«.

Læsningen af det nævnte Kapitel og navnlig af de citerede Steder havde bibragt mig den Opfattelse, at Hr. Glückstadt ved Realkøbekraften forstod den samlede Produktivkraft, og at Arbejdsofferet skulde være det fælles Maal for de forskellige Arter af Produktivkraft. Jeg har derfor ment mig berettiget til at sætte det objektive Vareværdiniveau lig med Forholdet mellem det samlede Arbejdsoffer og den samlede Varemængde. Nu fortæller Hr. Glückstadt, at dette er urigtigt, og at man ved Realkøbekraften skal forstaa Værdien af den samlede Produktion, maalt i Penge. Hr. Glückstadts Pengeligning faar herefter følgende Udseende:

$$\text{Prisniveauet} = \frac{\text{Pengemængde}}{\text{Pengebehov}} \times \frac{\text{Samlet Produktværdi}}{\text{Samlet Varemængde}}$$

Lad os undersøge det Tilfælde, at Prisniveauet efter at have været i Ligevægt forandrer sig og kommer i Ligevægt i en anden Højde. Hr. Glückstadt kalder Prisniveauet P , Pengemængden TM , Pengebehovet DM , Totalproduktets Værdi (Realkøbekraften) UP og Produktmængden UG . Jeg skal til disse Betegnelser føje et Mærketal, der viser, om Størrelsen refererer sig til den første eller den anden Ligevægtstilstand, altsaa P_1 betyder Prisniveauet paa første Tidspunkt, P_2 Prisniveauet paa andet Tidspunkt o. s. v.

Hr. Glückstadt begynder med at konstatere, at Ligningen stemmer og fortsætter derefter, at en Forandring i Prisniveauet altsaa enten kan skyldes, at Brøk 1 har forandret Værdi, eller at Brøk 2 har ændret sig. I Ligevægt er Pengebehov og Pengemængde lige store, altsaa er Brøk 1 lig 1. Ligningen siger da, at Prisniveauet er lig Produktværdien, divideret med Produktmængden. Der staar altsaa paa begge Sider et Gennemsnit af alle Varepriser. Ligningen stemmer.

Lad os et Øjeblik under den Forudsætning, at Hr. Glückstadts Pengeligning er en Ligning til Bestemmelse af Prisniveauets Højde, se paa, hvilke Størrelser der er Problemets ubekendte og hvilke dets bekendte. P er ubekendt. TM maa forudsættes bekendt, UG ligeledes. Størrelsen af UP (Totalproduktets Værdi) er afhængig af Varepriserne Højde og er altsaa ikke bekendt, før Prisniveauet er bekendt. UP er altsaa ubekendt. DM (Pengebehovet) er bestemt dels af Produktionens eller Omsætningens Størrelse, dels af Priserne. DM er altsaa heller ikke bekendt, før Prisniveauet er bekendt, men hører til Problemets ubekendte. Ligningen indeholder altsaa tre ubekendte og kan følgelig ikke bestemme Prisniveauets Højde.

Spørgsmaalet er herefter, om man alligevel ud fra Ligningen kan forklare Prisniveauets Svingninger, naar dets Højde paa Begyndelsestidspunktet antages bekendt, og det lader jo til at være dette Spørgsmaal, der har Hr. Glückstadts særlige Interesse. Naar Prisniveauet efter [at have forladt sit gamle Ligevægtsleje paany er kommet i Ligevægt, ligger det nær svarende til Ligningen for den tidligere Ligevægt

$$P_1 = \frac{TM_1}{DM_1} \times \frac{UP_1}{UG_1} \quad (1)$$

at opstille en dertil svarende Ligning for den nye Ligevægt

$$P_2 = \frac{TM_2}{DM_2} \times \frac{UP_2}{UG_2} \quad (2)$$

og herefter ræsonnere som før: I Ligevægt er TM og DM lige store, Brøk 1 altsaa lig 1, og Ligningen siger, at det nye Prisniveau er lig den nye Produktværdi, divideret med Varemængden, lig det nye Gennemsnit af Varepriserne. Men Hr. Glückstadt har jo sagt, at P kan ændre sig som Følge af, at Brøk 1 har ændret Værdi, og da Brøk 1 efter den netop fremførte Opfattelse i Ligevægt altid maa være lig 1, kan denne Opfattelse af Hr. Glückstadts Ligning næppe være rigtig. Man maa derfor antage, at Ligningerne for de to Ligevægstilstande ikke skal være fuldt analoge. Paa Side 219 i »Kreditfodens Teori« staar en af Bogens alt for faa Definitioner. Der staar, at Pengebehovet er den Mængde af Standardvarer (Penge), »der efterspørges til det reelle Regneniveau og til uforandret Nominaliseringsbasis«. Formodentlig skal den uforandrede Nominaliseringsbasis betyde, at Størrelsen af Pengebehovet hos Hr. Glückstadt til et hvilket som helst Tidspunkt skal beregnes efter Priserne paa Udgangstidspunktet, altsaa Pengebehovet til Tidspunkt Nr. 2 efter Prisniveauet paa Tidspunkt Nr. 1 (men dog vel efter Omsætningens eller Produktionens Størrelse paa Tidspunkt Nr. 2). Lad os kalde det saaledes beregnede »Pengebehov« $DM_{2(1)}$ og reservere Betegnelsen DM_2 for et Pengebehov, der er beregnet efter Priserne paa Tidspunkt Nr. 2. Realkøbekraften $UP =$ Produktets Totalværdi $=$ Produktionsfaktorernes samlede Aflønning maa ligeledes til Tidspunkt Nr. 2 beregnes efter Tidspunkt Nr. 1's Prisniveau eller Aflønningsniveau. (I modsat Fald har vi altid $P = UP : UG$, og Brøk 1 kan altsaa ikke være forskellig fra 1). Lad os kalde den saaledes beregnede Realkøbekraft $UP_{2(1)}$. Ligningen kommer altsaa til at lyde:

$$P_2 = \frac{TM_2}{DM_{2(1)}} \times \frac{UP_{2(1)}}{UG_2} \quad (3)$$

Lad os tænke os, at den anvendte Mængde Produktionsmidler forøges fra Tidspunkt 1 til Tidspunkt 2, samtidig med at Produktiviteten gaar ned i en saadan Grad, at Produktmængden bliver uforandret. Altsaa $UG_1 = UG_2$. Vi sætter endvidere $DM_1 = DM_{2(1)}$ og $TM_1 = TM_2$. Heraf følger $\frac{TM_1}{DM_1} = \frac{TM_2}{DM_{2(1)}} = 1$.

Da Produktionsmidlernes Mængde er forøget, maa deres samlede Aflønning være større til Tidspunkt 2 end paa Tidspunkt 1, naar den beregnes efter samme Aflønningsniveau. Altsaa $UP_{2(1)} > UP_1$. Heraf følger, da $UG_1 = UG_2$, at $\frac{UP_{2(1)}}{UG_2} > \frac{UP_1}{UG_1}$, hvorefter igen, da $\frac{TM_1}{DM_1} = \frac{TM_2}{DM_{2(1)}}$, følger at $P_2 > P_1$. Vi har forudsat, at baade Pengemængden og Varemængden blev uforandret, og man vil derfor ud fra den almindelige Omsætningsligning — af hvis Størrelser vi slet ikke vil omtale det af Hr. Glückstadt forkætrede Begreb, Omsætnings-

hastigheden — ikke vente nogen Forandring af Prisniveauet. Ikke desto mindre finder Hr. Glückstadt, at Prisniveauet stiger, og man faar derfor i Betragtning af den almindelige Omsætningslignings aksiomatiske Karakter alvorlig Mistanke til Hr. Glückstadts Teori. Endnu en Ting bestyrker os i Mistanken. Naar vi ved UP_2 forstaar Produktets Totalværdi, beregnet efter det til Tidspunkt 2 herskende Pris- eller Aflønningsniveau, er det klart, at $P_2 = \frac{UP_2}{UG_2}$. I

vort Eksempel var $\frac{TM_2}{DM_{2(1)}} = 1$. Heraf følger, at $P_2 = \frac{UP_{2(1)}}{UG_2}$. UP_2 skal altsaa være $= UP_{2(1)}$ til Trods for, at de er beregnet efter forskelligt Prisniveau!

Hr. Glückstadts Ræsonnement var følgende: Ligning (1) stemmer. Altsaa kan Forandringer i P skyldes, enten at Brøk 1 forandrer Værdi, eller at Brøk 2 ændrer sig, altsaa in casu, at enten Brøk 1 eller Brøk 2 i Ligning (3) har en anden Værdi end i Ligning (1).

Hertil er at sige:

a) At Ligning 1 stemmer, er kun bevist for det — matematisk set — specielle Tilfælde, at Brøk 1 = 1, og det er tydeligt, at Ligningen ikke kan være rigtig for nogen anden Værdi af Brøk 1. Ligningen siger jo i Virkeligheden blot det ganske selvfølgelig, at Prisniveauet i Ligevægt er lig Gennemsnitsprisen for de producerede Varer, og det er naturligvis altid tilladeligt at multiplicere den ene Side i en saadan Identitet med 1, men heller ikke med med noget andet Tal. Det er derfor noget dristigt at regne med, at Ligningen ogsaa stemmer, naar Brøk 1 har ændret Værdi.

b) Hr. Glückstadt regner med, at de nye Værdier, Brøk 1 og Brøk 2 har faaet til Tidspunkt 2, hedder $\frac{TM_2}{DM_{2(1)}}$ og $\frac{UP_{2(1)}}{UG_2}$. Det er ikke rigtigt. De hedder

$\frac{TM_2}{DM_2}$ og $\frac{UP_2}{UG_2}$. Den Ligning, der for Tidspunkt Nr. 2 svarer til Ligning (1), er ikke Ligning (3), men Ligning (2), hvis Størrelser er ganske analoge med Størrelserne i Ligning (1) og er beregnet paa ganske samme Maade, nemlig alle henført helt og holdent til eet Tidspunkt, det Tidspunkt, Ligningen gælder for. Størrelserne i Ligning (3) er derimod ikke analoge med Størrelserne i Ligning (1), er ikke beregnet paa samme Maade. Nogle af Størrelserne er nemlig beregnet efter et andet Prisniveau end det, der er herskende paa det Tidspunkt, Ligningen gælder for. Naar Brøkerne i Ligning (3) har en anden Værdi end Brøkerne i Ligning (1), er det ikke, fordi Brøkerne i Ligning (1) har ændret sig, men fordi man har skrevet en ny Ligning op, som ikke har noget med Ligning (1) at gøre, og hvis Rigtighed ikke — som Hr. Glückstadt tror — kan alledes af, at Ligning (1) stemmer, men er et nyt selvstændigt Postulat. Jeg kan derfor ikke underskrive Hr. Glückstadts Forsikring om, at »der er Tale om en fuldkommen logisk Opstilling«.

Saa snart Hr. Glückstadts Ligning for Ligevægt Nr. 2 er forskellig fra Ligning (2), kan den ikke sammenstilles med Ligning (1), da Ligningerne i saa Fald ikke er analoge, og Bevisførelsen glipper altsaa. (Om den her fremførte Opfattelse af Hr. Glückstadts Begreber er rigtig, er for saa vidt underordnet). Hvis derimod Hr. Glückstadts Ligning for Ligevægt Nr. 2 er identisk med Ligning (2), er Ligningen rigtig, men er i saa Fald til Gengæld en intetsigende Identitet. Hr. Glückstadts Teori »beviser« kun, at Prisniveauet er et Gennemsnit af alle Varepriser, hvad næppe nogen vil bestride. Resten er nærmere beset Postulater, og hvad de indebærer, viser det anførte Eksempel.

Hr. Glückstadts Udgangspunkt er, at Prisniveauet foruden af Svingninger i Pengemængden ogsaa kan paavirkes af Ændringer i Varemængden, derunder saadanne, der skyldes Forandringer i Produktiviteten. Over denne gamle Sandhed har han spundet sin nye Teori, en ny, vidtsvævende, taaget og uholdbar Teori.

Hr. Glückstadts pengepolitiske Betragtninger støtter sig paa denne nye Pengeteori og paa hans mere end overfladiske Konjunkturteori, og jeg finder derfor ingen Anledning til at komme ind paa dem.

NOTITS

Indleveringsfristen for de i Tidsskriftets 71. Bind, Side 365, omhandlede mindre Prisopgaver er udsat til 30. April 1934.